

Espiritualitat i Educació social

Quan parlem d'atendre globalment els nostres educands, no hi ha discrepància en admetre que les dimensions de la persona són diverses i complementàries. Parlem de dimensió psicològica, social, biològica, emocional... però moltes vegades queda aparcada la dimensió espiritual de l'ésser humà. Probablement, encara s'associa molt la paraula espiritualitat amb la paraula religió i aquesta podria ser la causa que costi tenir en compte la dimensió espiritual de l'individu al mateix nivell que tenim en compte la seva dimensió social o psicològica.

Cal diferenciar bé els dos conceptes. Per religió entenem un sistema de creences, valors i rituals pautats institucionalment. L'espiritualitat fa referència a la recerca de sentit, a sentir-se ple, a les motivacions últimes per tirar endavant la vida. Les religions són formes concretes d'expressar i de viure l'espiritualitat, però no cal ser practicant o seguidor d'una confessió religiosa per expressar o viure la pròpia dimensió espiritual.

El nostre context social ens ha portat, per diverses raons, a tenir una visió poc favorable dels sistemes religiosos, en general. És fàcil constatar un grau de secularització important i creixent al nostre voltant. Malgrat això, podem comprovar com l'espiritualitat va trobant el seu lloc en paral·lel al declivi de la religiositat. Podem dir que s'ha generat un buit en l'ordre de les creences religioses que s'ha anat omplint per un conjunt molt divers de creences alternatives. Només cal veure com algunes pràctiques d'espiritualitat oriental troben ressò en la nostra cultura: els cristalls o les pedres que curen, la medicina xinesa, el tarot, les bruixes, i una llarga llista de pràctiques que estan íntimament relacionades amb la dimensió espiritual de la persona.

L'espiritualitat és també objecte d'atenció de publicacions i programes radiofònics o televisius. De vegades es parla de creixement personal o autoajuda, però molts dels continguts d'aquests llibres o programes versen sobre la necessitat de trobar sentit a la vida. El psicoanalista Victor Frankl va ser qui d'una manera contundent, després de ser alliberat d'un camp de concentració, va posar sobre la taula la idea que molts dels patiments humans eren relacionats amb la recerca de sentit.

En l'àmbit anglosaxó trobem molts estudis que relacionen la psicoteràpia i l'espiritualitat i, recentment, també els que relacionen el treball social (l'acció socioeducativa) amb les necessitats espirituals i religioses dels usuaris. Al

nostre país, des de l'àmbit de la bioètica i de l'atenció a malalts també hi ha força preocupació per explorar i atendre les necessitats espirituals dels pacients i dels seus familiars.

Quina és la relació que s'estableix entre espiritualitat i Educació social o Treball social? Sens dubte que, per les característiques de les persones que atenem des d'aquests àmbits professionals, les necessitats espirituals són molt més presents del que podríem imaginar. Les situacions de vulnerabilitat acostumen a desvetllar les preguntes pel sentit, la necessitat de plenitud i de pau interior. Podem tenir cura d'aquestes necessitats? Per poder atendre les necessitats espirituals dels nostres educands, primer cal haver-les detectat. Crec que per molts dels professionals de l'educació social o del treball social detectar i donar resposta a les necessitats espirituals representa una seriosa dificultat.

En l'àmbit hospitalari i penitenciari ja fa temps que es contempla la possibilitat que un agent de pastoral formi part de l'equip humà dels centres. És regulat el seu paper, la seva funció i el seu finançament. Fins i tot la Direcció General d'Afers religiosos de la Generalitat (organisme pioner i exemplar en la relació entre les religions i la societat civil) ha editat guies per atendre correctament des de les diferents creences o conviccions personals a les persones que es troben als hospitals o a les presons.

Paradoxalment, en l'àmbit dels serveis socials, que tanta relació ha tingut i encara té amb institucions religioses, l'atenció a les necessitats espirituals de les persones queda relegada en molts casos a la disposició o a l'experiència personal del professional o de l'equip de professionals. Ni és una necessitat reconeguda universalment ni hi ha preparació dels professionals per poder fer-li front. No hi ha cap de les universitats que formen educadors o treballadors socials en les que s'abordi la dimensió espiritual de la persona a un nivell d'importància semblant a com s'aborda la dimensió psicològica, sociològica o emocional.

Pel fet de tractar-se d'un aspecte constitutiu de l'ésser humà i pel fet que en una societat secularitzada i multicultural aquesta dimensió espiritual pot ser viscuda des de tradicions molt diverses, crec que caldria començar a plantejar des de la intervenció socioeducativa, la manera d'incloure també aquesta mirada amb l'objectiu de no descuidar una de les dimensions més pròpies de l'ésser humà.

Enric Benavent Vallès